

Janusz Kręcidło

"A new perspective on Jesus : what the quest for the historical Jesus missed", James D.G. Dunn, Grand Rapids 2005 : [recenzja]

Collectanea Theologica 76/3, 228-230

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

James D. G. DUNN, *A New Perspective on Jesus: What the Quest for the Historical Jesus Missed*, Baker, Grand Rapids 2005, ss. 136.

Proponowana książka Jamesa Dunna jest próbą skrótego przedstawienia najważniejszych idei jego dwutomowego, opublikowanego w 2003 r., dzieła *Jesus Remembered*. James Dunn, emerytowany profesor uniwersytetu w Durham w Anglii, nie wymaga specjalnej rekomendacji. Dużą sławę przyniosły temu protestanckiemu uczonemu książki na temat listów św. Pawła. W świecie specjalistów uchodzi on za twórcę tzw. *post-Sanders new perspective*. Ostatnie zaś lata poświęcił Dunn na zaprezentowanie szerszemu odbiorcy wyników wieloletnich badań nad postacią Jezusa historycznego. Recenzowaną niewielką książkę można traktować jako pismo pilotażowe, w którym autor wyjaśnia, na czym polega proponowana przez niego „nowa perspektywa” w spojrzeniu na historycznego Jezusa. Przygotowany w ten sposób czytelnik może stawić czoło zawiłym analizom, które Dunn zamieścił w obszernym dziele *Jesus Remembered*. Zaprezentowane tutaj teksty wyrosły na bazie wykładów, które autor prowadził w wielu renomowanych światowych uniwersytetach w ciągu ostatnich kilku lat. Dzięki temu książka jest napisana bardzo komunikatywnym językiem, zrozumiałym dla szerokiego grona niespecjalistów.

Pod względem formalnym monografia ta składa się z trzech części, poprzedzonych wprowadzeniem oraz z apendyksu. W pierwszej części, *The First Faith* (ss. 15-34), Dunn stara się znaleźć odpowiedź na pytanie, kiedy wiara w Jezusa stała się czynnikiem inspirującym powstanie tradycji o Nim. Odpowiedzi szuka, prezentując aktualny stan badań nad historycznym Jezusem. Uważa, że badania te niewłaściwie podejmują dwie zasadnicze kwestie. Pierwsza z nich to przekonanie współczesnej egzegezy, że tradycje o Jezusie nie powstawały podczas Jego ziemskiego życia, lecz zaczęły się tworzyć dopiero w okresie popaschalnym. Dunn twierdzi jednak, że zaczęły one powstawać, jeszcze za życia Jezusa, jako efekt wiary w niego. Ci, którzy doświadczyli mocy Jego słów i czynów, w spontaniczny sposób zapamiętywali i opowiadali o nich innym. W ten sposób powstawały opowiadania o tych samych wydarzeniach w różnych wersjach. To były pierwsze, wyrosłe z wiary, niespisane tradycje o Jezusie. Druga ważna teza Dunna, wynikająca ściśle z pierwszej, to fakt, że tradycje o Jezusie nie powstały jako produkt popaschalnej pamięci o historycznym Jezusie i wiary popaschalnej, lecz są odpowiedzią wiary rodzącej się z osobistego spotkania z ziemskim Jezusem. James Dunn proponuje nam więc rewolucyjny *shift back*, który w sposób oczywisty rozprawia się z bultmannowską koncepcją wiary wspólnot popaschalnych, jako środowisk, w których rodziły się tradycje o Jezusie. Proponowane ujęcie Dunna pociąga za sobą również dalsze konsekwencje, z których najważniejsza to nowe spojrzenie na postać Jezusa

opisaną w Ewangeliach. Przystaje on być „figurą” zakopaną w różnych warstwach literackich dostępnych nam tekstów Ewangelii, którą trzeba ekshumować i stwierdzić, na ile odpowiada ona temu, jaki był historyczny Jezus. Przyjęcie hipotezy Dunna prowadzi nas bowiem bezpośrednio do historycznego Jezusa z Nazaretu, o którym w nieco inny sposób mówi każda z Ewangelii, gdyż percepcja Jezusa przez poszczególne jednostki czy grupy była – co zupełnie oczywiste – nieco inna.

W drugim rozdziale *Behind the Gospels* (ss. 35-56) autor podchodzi do zagadnienia tradycji o Jezusie z nieco innej perspektywy. Tym razem szuka odpowiedzi na pytanie, co dla słuchaczy Jezusa oznaczało pamiętać o Jezusie. Wyjaśnia tutaj, dlaczego tradycja przyjęła tak różne formy. Przede wszystkim uzmysławia czytelnikom, że tradycje te początkowo nie były spisywane, lecz przekazywane z ust do ust. Na początku była więc tradycja ustna. Wierność przekazu tej tradycji opierała się nie na uczeniu się na pamięć i mechanicznym przekazie, lecz na wierności przekazu idei. Konsekwencją tego była pewna elastyczność, jeśli chodzi o dobór słownictwa i form gramatycznych. Najważniejszy był wierny przekaz przesłania, w taki sposób, by audytorium mogło je zrozumieć i w nie uwierzyć.

Trzeci rozdział recenzowanej książki *The Characteristic Jesus* (ss. 57-78) został opatrzony podtytułem *From Atomistic Exegesis to Consistent Emphases*. Dunn dokonuje w nim krótkiej ewaluacji aktualnego stanu badań nad historycznym Jezusem i stwierdza, że badania te nie przyniosły oczekiwanych rezultatów, głównie ze względu na brak odpowiedniej perspektywy metodologicznej (s. 57). Autor zakłada, że istnieje koherencja między Jezusem historii i Chrystusem wiary. Mamy dostęp do Jezusa historycznego, gdyż autentyczna wiara uczniów w Niego nie deformowała charakterystycznych cech Jego postaci. Uczniowie uwierzyli w takiego Jezusa, jakiego poznali, choć w szczegółach percepcja Jego osoby przez poszczególnych ludzi była inna, o czym świadczą różnice w opisach działalności Jezusa w poszczególnych Ewangeliach. Drugi zarzut, jaki Dunn stawia współczesnej egzegezie, to przyjęcie niewłaściwego paradygmatu, jeśli chodzi o sposób przekazu tradycji o Jezusie. Współczesne badania aplikują bowiem jedynie wzorzec literacki przekazu tradycji, pomijając niemal zupełnie etap formowania się tradycji ustnej. Nowym wyzwaniem dla współczesnej egzegezy powinno być poznanie mechanizmów tworzenia się i funkcjonowania tradycji ustnej (s. 58). Trzeci słaby punkt w metodologii badań nad historycznym Jezusem polega, w opinii Dunna, na programowym pomijaniu środowiska kulturowego, w którym żył i działał. Innymi słowy, przy określaniu charakterystycznych cech ziemskiego Jezusa zbyt małą wagę przywiązuje się do Jego żydowskości.

Apendyks *Altering the Default Setting* (ss. 79-125) to konferencja, wygłoszona przez autora na dorocznym spotkaniu Studiorum Novi Testamenti Societas, które odbyło się w University of Durham w 2002 r. i opublikowana już wcześniej w „New

Testament Studies” w 2003 r. W bardzo sugestywny sposób Dunn próbuje przekonać czytelnika do swojej „nowej perspektywy” w badaniach nad Jezusem historycznym. Apendyks ten jest wezwaniem do porzucenia odziedziczonego po poprzednich pokoleniach biblistów i historyków tzw. *default setting* – „pierwotnych ustawień” naszego umysłu. To niewłaściwe pierwotne ustawienie ma polegać, zdaniem Dunna, na traktowaniu tradycji o Jezusie wyłącznie jako tekstu pisanego i na ograniczaniu badań tylko do aspektów literackich tekstów Ewangelii, które mamy (s. 125). Nie deprecjonując znaczenia tych badań, Dunn uwrażliwia na konieczność uwzględnienia jeszcze jednej perspektywy (o czym przekonywał w poprzednich rozdziałach książki), a mianowicie tego, że tradycje o Jezusie nie powstawały jako coś do utrwalenia na piśmie w postaci dzieł literackich. Miały one bowiem być przekazywane ustnie nawet wtedy, gdy towarzyszyły im spisywanie poszczególnych fragmentów. W opinii Dunna zrozumienie prawdziwej natury formułowania się i przekazu tradycji ewangelicznych o Jezusie może być kamieniem milowym w studiach nad Nowym Testamentem.

Niewątpliwie obserwacje J. Dunna poczynione w recenzowanej książce są trafne. Etap przedliteracki tradycji o Jezusie historycznym był marginalizowany przez dwudziestowieczną egzegezę. Wprawdzie postulat zwrócenia większej uwagi na tradycję ustną był jednym z założeń szkoły *Formgeschichte*, jednakże praktyczne konsekwencje tego faktu pozostały znikome. Wiadomo jednak, że do końca II w. po Chr. forma literacka pism Nowego Testamentu zmieniała się na skutek interakcji z ciągle żywą tradycją ustną. Nie należy wszakże zapominać, że tradycja ustna o Jezusie jest dziś dostępna tylko w postaci tekstów pisanych, które przetrwały do naszych czasów. Największą wartością książki Dunna jest podkreślenie roli ustnej tradycji przedpaschalnej o Jezusie, która zaczęła powstawać jeszcze za Jego życia, jako efekt wiary, rodzącej się w tych, którzy doświadczyli mocy Jego słów i czynów.

ks. Janusz Kręcido MS, Warszawa

Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, Studi Biblici 143, Paideia Editrice, Brescia 2004, ss. 303.

Giancarlo Biguzzi jest profesorem Nowego Testamentu w Papieskim Uniwersytecie Urbanianum w Rzymie. Jest autorem wielu artykułów dotyczących problematyki Nowego Testamentu. W centrum jego zainteresowań znajduje się przede wszystkim Apokalipsa według św. Jana, której strukturze poświęcił monografię *I settenari nella struttura dell'Apocalisse. Analisi, storia della ricerca, interpre-*